

Lakivaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksen johdosta laiksi lapseksiottamisesta

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 20 päivästä kesäkuuta 1984 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 107.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuuluttavina lainsäädäntöjohtaja Leif Sevón sekä lainsäädäntöneuvokset Ritva Halme-Kauranen ja Kaarina Buure-Hägglund oikeusministeriöstä, toimistopäällikkö Elisabeth Tigerstedt ulkoasiainministeriöstä, hallitusneuvos Ilkka Suojarvalmi sosiaali- ja terveysministeriöstä, osastopäällikkö Reino Rissanen ja lakimies Jan Tennberg sosiaalihalituksesta, osastopäällikkö Jarkko Helminen Tampereen kaupungin sosiaalikeskuksesta, sosiaalisih-teeri Barbro Bundas ja sosiaalitarkkaaja Anita Knös Mustasaaren kunnasta, toimitusjohtaja Elin Rautanen Pelastakaa Lapset ry:stä, toiminnan-johtaja Michael Luther Interpedia ry:stä, profes-sori Heikki Jokela Helsingistä ja lastenpsykiatri Tytti Solantaus Järvenpäästä.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksen tarkoituksena on täyden-tää ja koota yhteen lakiin lapseksiottamista ja ottolapsisuhdetta koskevat säännökset, joita nou-datetaan kansallisessa ja kansainvälisessä lapseksi-ottamisessa.

Lakiehdotukseen sisältyvät sekä lapseksiotta-mista koskevat aineelliset säännökset että lapsek-siottamisen vahvistamisessa noudatettavat menet-telysäännökset, lapseksiottamista ja ottolapsisuh-detta koskevat kansainvälisyksitysoikeudelliset säännökset sekä lapseksiottamiseen liittyviä sosi-aalipalveluja koskevat säännökset.

Lapseksiottamisen edellytyksiä ja oikeusvaiku-tuksia samoin kuin ottolapsineuvontaa koskevat säännökset vastaavat kaikilta osin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Sen sijaan kansainvälistä lapseksi-ottamispalvelua koskevat säännökset ovat uusia Suomen lainsäädännössä. Kansainvälisyksitysoi-keudelliset säännökset puolestaan korvasivat

eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisis-ta suhteista annetun lain ottolapsia koskevat säännökset.

Uusilla säännöksillä ei pyritä lisäämään tai vähentämään kansainvälistä lapseksiottamista Suomessa. Pyrkimyksenä on luoda nykyistä pa-remmat mahdollisuudet ja turvallisemmat puit-teet lapsille saada uudet vanhemmat Suomessa, jos tällainen ratkaisu vastaa lapsen etua eikä ole vastoin lapsen kotivaltion näkemystä.

Uusi laki on tarkoitus saattaa voimaan noin puolen vuoden kuluttua lain vahvistamisesta.

Valiokunnan kannanotot

Vuonna 1979 säädetty laki lapseksiottamisesta on niin hallituksen esityksen perustelujen kuin valiokunnan saamien asiantuntijalausuntojen mukaan osoittautunut hyväksi. Myös lakiehdotukseen sisältyvien uusien säännösten on yleisesti katsottu vastaavan hyvin tämän ajan tarpeita kansainvälisessä ottolapsitoiminnassa ja antavan asianmukaiset puitteet tälle työlle. Näin ollen valiokunta pitää ehdotettua lainsäädäntöä tar-peellisenä ja tarkoituksenmukaisena puoltaen la-kiehdotuksen hyväksymistä jäljempänä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Ulkomainen palvelunantaja. Kansainvälisessä lapseksiottamisessa yhtenä varsin tärkeänä ja vas-tuullisena osapuolena on ulkomainen palvelun-antaja. Suomalaisella lainsäädännöllä ei voida varmistaa tämän elimen toimintaa. Sen vuoksi valiokunta edellyttää, että asianomaiset suoma-laiset viranomaiset ja toimielimet varmistautuvat kaikin käytettävissään olevin keinoin siitä, että ulkomaisen palvelunantajan toiminta vastaa Suo-messa hyväksyttyjä periaatteita.

Kansainvälisiä perhesuhteita koskevat säännök-set. Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että kansainvälisyksitysoikeudellisten säännösten soveltamisessa saattaa syntyä vaikeita tulkintaon-gelmia, kun ottolapsia koskevat säännökset ovat

uudessa laissa, mutta muut lapsia koskevat säännökset jo vanhentuneessa kansainvälisiä perhesuhteita koskevassa laissa. Tämän vuoksi valiokunta kiirehtii hallituksen esityksen perusteluissa mainittua uudistustyötä, jolla sekä perheoikeuden aineellinen lainsäädäntö että siihen liittyvä kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluva lainsäädäntö lohkoittain kootaan yhteen.

Yhteisen ottolapsen ottaminen. Valiokunnassa on lakiehdotuksen 7 §:n kohdalla keskusteltu siitä, tulisiko säännöstä muuttaa niin, että nk. avoliitossa pysyvästi asuvat voisivat yhdessä ottaa ottolapsen. Asiaa ei ole tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa selvitetty. Koska hallituksen esityksen päätarkoituksena on kansainvälisen lapseksiottamisen säätely eikä kaikissa kulttuureissa esimerkiksi uskonnollisista syistä pidetä mahdollisena lapsen luovuttamista avoliitossa eläville, valiokunta katsoo, ettei muutos tässä yhteydessä ole perusteltu. Valiokunnan mielestä hallituksen tulisi kuitenkin avoliittojen lisääntymisen takia tutkia ja selvittää asiaa kansallisia säännöksiämme silmällä pitäen.

Äidin suostumukselle varattu vähimmäisaika. Käytännön työssä saatujen kokemusten perusteella ja lapsen edun huomioon ottaen valiokunta ehdottaa 10 §:n 3 momentin muuttamista siten, että äidin suostumuksen antamiselle varattu vähimmäismääräaika lyhennettäisiin 12 viikosta

kahdeksaan viikkoon. Tällöin valiokunta kuitenkin samalla korostaa, että kysymys on minimiajasta, jonka jälkeen äiti saa antaa suostumuksensa. Jos äiti on epävarma tai haluaa harkita lapsensa ja omaa tulevaisuuttaan, hänen on saatava kaikessa rauhassa miettiä asiaa ja käyttä kaikki tarvitsemansa aika.

Voimaantulo. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan uuden lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin sekä uusista säännöksistä tiedottamiseen tarvitaan aikaa niin, että laki voisi tulla voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua sen vahvistamisesta. Useissa valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa lakia on pidetty käytännön kannalta erittäin tärkeänä ja kiirehditty sen voimaantuloa. Valiokunta yhtyy näihin käsityksiin ja katsoo, että laki tulisi saattaa voimaan mahdollisimman pian vuoden 1985 aikana. Kun lain kustannusvaikutukset hallituksen esityksen perustelujen mukaan ovat melko vähäiset, enintään muutama kymmenen tuhatta markkaa, lain voimaantulo ei saa viivästyä ainakaan budjettiteknisten syiden takia.

Edellä olevan perusteella valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

lapseksiottamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Lapseksiottamisen edellytykset

1—9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Lapsen äidin suostumusta ei saa ottaa vastaan ennen kuin äiti on riittävästi toipunut synnytyksestä eikä aikaisemmin kuin kahdeksan viikon kuluttua lapsen syntymästä.

11 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Lapseksiottamisen oikeusvaikutukset

12—15 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Ottolapsineuvonta

16—18 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Kansainvälinen lapseksiottamispalvelu

19—24 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Lupamenettely kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa

25—27 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Lapseksiottamisen vahvistaminen

28—33 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

34—47 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Erinäisiä säännöksiä

48—54 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

55—59 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 1984

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Rehn, varapuheenjohtaja Skinnari, jäsenet Almgren, Kulhia,

Kuoppa, Nyby, Pelttari, Petäjäniemi, Renlund, Siitonen, Särkijärvi, Turpeinen, Tykkyläinen ja Vihriälä sekä varajäsen Lähdesmäki (osittain).

Vastalauseita**I**

Pysyvässä parisuhteessa eläviä, jotka eivät ole avioliitossa keskenään, ei ole syytä asettaa lapseksiottamislainsäädännössä eriarvoiseen asemaan avioliitossa oleviin nähden. Avioliiton syvällisyys, laatu ja muut kestävyyskriteerit on ottolapsineuvonnassa mahdollista arvioida aivan samalla inhimillisellä tarkkuudella kuin avioliittojenkin ihmissuhdesisältö ja kestävyys.

Suomen lainsäädännössä on jo laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta asetettu myös eronneet vanhemmat tasa-arvoiseen asemaan keskenään. Jos nähdään mahdolliseksi uskoa, että

eronneet vanhemmat kykenevät ylläpitämään hyvää suhdetta lapseen eron jälkeenkin, tulisi laki lapseksiottamisesta edustamaan hallituksen esittämässä muodossa jo voimassa olevaa lainsäädäntöä konservatiivisempaa henkeä ja ruokkimaan ennakkoluuloja maassamme.

Lapseksiottamisäännöksiä tulisi kehittää ennen kaikkea lapsen edusta lähtien. Jos tämä tunnustetaan, on avioliitonomaaisessa suhteessa eläville syytä antaa sama oikeus ottolapsen ottamiseen kuin avioliitossakin eläville.

Ehdotammekin,

että valiokunnan mietintöön sisältyvän lakiehdotuksen 7 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

7 §

Muut kuin puoliset tai avioliitonomaisessa parisuhteessa elävät eivät voi yhdessä ottaa ottolasta.

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 1984

Mikko Kuoppa

Pirkko Turpeinen

II

Mietinnön perusteluihin sisältyvissä valiokunnan kannanotoissa on kappale, jossa tarkastellaan yhteisen ottolapsen ottamista. Hallituksen esitys tähtää siihen, että avioliitossa olevat voivat ottaa yhdessä ottolapsen. Pidän tätä oikeana. Valiokunta on kuitenkin päätenyt siihen, että hallituksen tulisi selvittää, miten avosuhteessa elävät voisivat vastaisuudessa ottaa yhteisen ottolapsen, lausuen tästä seuraavaa: "Valiokunnan mielestä

hallituksen tulisi kuitenkin avoliittojen lisääntymisen takia tutkia ja selvittää asia kansallisia säännöksiämme silmällä pitäen".

Sen vuoksi ehdotan,

että kappaleen "Yhteisen ottolapsen ottaminen" viimeinen virke poistettaisiin.

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 1984

Esko Almgren